

Latgales iedzīvotāju uzskati par karu Ukrainā un plašsaziņas līdzekļu lietošanas paradumi

Īsumā

Latgalē reģionālie plašsaziņas līdzekļi* salīdzinoši bieži tiek izmantoti informācijas ieguvei par aktuālajiem notikumiem Latvijā un pasaulē. Situācijā, kad interese par notikumiem Ukrainā kritas un vietējie plašsaziņas līdzekļi bauda autoritāti, tie var būt līdzeklis, lai uzturētu sabiedrības interesi par aktuālajām problēmām. Attiecīgu augstas kvalitātes saturu nav iespējams radīt bez speciāli mērķēta un paredzama finansējuma, taču pašlaik tā nodrošināšana ir nopietns izaicinājums.

Ģimenē lietotā valoda ir galvenais kritērijs, kas nosaka iedzīvotāju attieksmi un plašsaziņas līdzekļu lietošanas paradumus. Iedzīvotāji, kuri ģimenē sazinās galvenokārt krievu valodā, arī informācijas ieguvē izmanto plašsaziņas līdzekļus krievu valodā. Šie iedzīvotāji salīdzinājumā ar iedzīvotājiem, kuri ģimenē lieto latviešu valodu, daudz lielākā mērā jūtas atsvešināti no politiskā procesa Latvijā. Tādēļ šī auditorija ir uzņēmīgāka pret Krievijas izplatītajiem vēstījumiem, citstarp arī par karu Ukrainā, un pastāv pamatotas bažas par iespēju sasniegt šo iedzīvotāju segmentu ar Latvijā veidotu saturu un vēstījumiem.

Vēl aizvien aktuāla ir nepieciešamība ierobežot Krievijā radīto programmu izplatību, tomēr jāņem vērā arī auditorijas pielāgošanās mainīgajiem apstākļiem, neatsakoties no ierastā satura patērēšanas. Piemēram, pēc Krievijas televīzijas kanālu un tīmekļvietņu pieejamības ierobežošanas konstatēts attiecīgā satura patērētāju intereses pieaugums par mazāk regulētām un neregulētām platformām, kā arī aktivitāte tajās.

Tiek prognozēts, ka arī turpmāk būtisks kanāls Krievijas propagandas audiovizuālā satura izplatīšanai Latvijā būs sociālās tīklošanās un video koplietošanas platformas. Tādēļ arī turpmāk uzmanība būtu jāvērs uz Krievijas propagandas ierobežošanu interneta resursos, citstarp apzinot ārvalstu pieredzi.

Jāņem vērā, ka ilgstoši pieejamo Krievijas plašsaziņas līdzekļu saturs ir radījis paliekošu ietekmi uz iedzīvotāju uzskatiem. Gadu desmitu garumā patērētais saturs, caur kuru konsekventi atražoti konkrēti naratīvi, no vienas puses, veidojuši noteiktu perspektīvu, taču no otras puses – apstiprinājuši jau esošos krievvalodīgo iedzīvotāju uzskatus. Daļai auditorijas simpatizē Krievijas izplatītais naratīvs par vainīgo pusi karā Ukrainā neatkarīgi no plašsaziņas līdzekļiem, kurus lieto konkrētā auditorija.

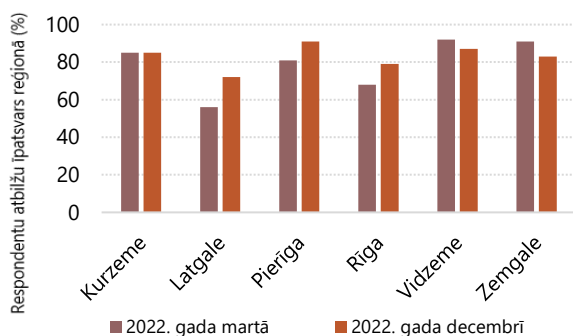
Vērtīborientācijas veidojas ilgā laikā. Vērtību virzīšana noteiktā gultnē tiek īstenota ar dažādiem starpniekiem, un plašsaziņas līdzekļi ir tikai viens no tiem. Līdz ar to iedzīvotāju uzskati ir analizējami plašākā kontekstā. Noteiktas informācijas ieguves ierobežošanu nevar uzskatīt par ilgtermiņa risinājumu iedzīvotāju uzskatu formācijā.

1. Latgales iedzīvotāju uzskati par karu Ukrainā

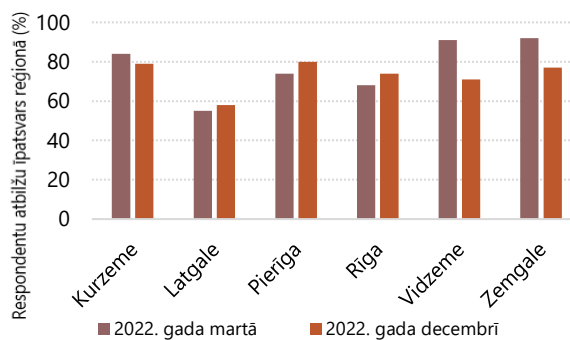
Neraugoties uz atsevišķu lietpratēju pausto [pārlicību](#) par to, ka 2023. gadā tiks pieredzēta Ukrainas uzvara karā, šādam optimismam nav bijis pamata. Karš joprojām ir realitāte, taču tas no sabiedrības, jo sevišķi Latgalē, interešu priekšplāna aizvien vairāk atvirsās fonā. Kopumā to respondentu īpatsvars, kuri izrādījuši solidaritāti Ukrainai karā pret Krieviju, kā arī Ukrainas integrācijai eiroatlantiskajās struktūrās, Latgalē salīdzinājumā ar citiem valsts reģioniem 2022. gadā bija zemāks. Taču nepilna gada laikā Latgales iedzīvotāju vidū pieaudzis atbalsts Ukrainas cīņai par savas zemes neatkarību un brīvību, turklāt visai ievērojami palielinājies arī atbalsts Ukrainas uzņemšanai Eiropas Savienībā (ES) un Ziemeļatlantijas līguma organizācijā (NATO) (1. attēls).

* Apskatā jēdzieni "plašsaziņas līdzekļi" un "mediji" lietoti ar identisku nozīmi.

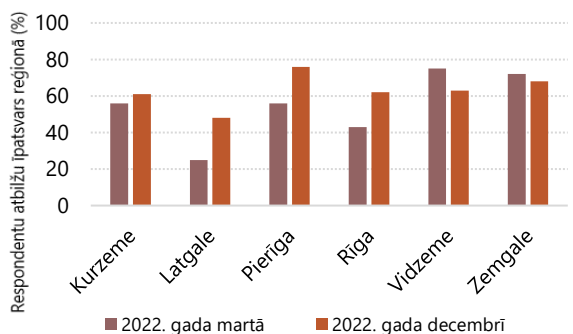
Latgales iedzīvotāju uzskati par karu Ukrainā un plašsaziņas līdzekļu lietošanas paradumi

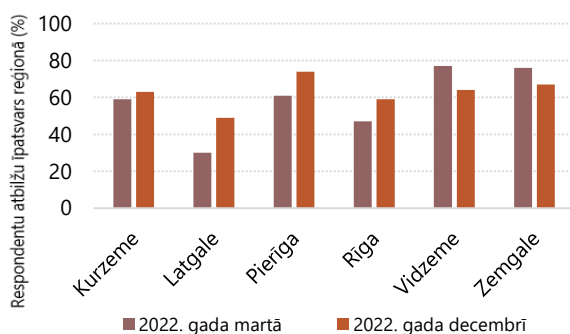
1.a attēls. Atbalsts Ukrainas cīņai par neatkarību un brīvību

1.b attēls. Atbalsts Ukrainas kara bēgļu uzņemšanai Latvijā

1.c attēls. Atbalsts Ukrainas uzņemšanai NATO

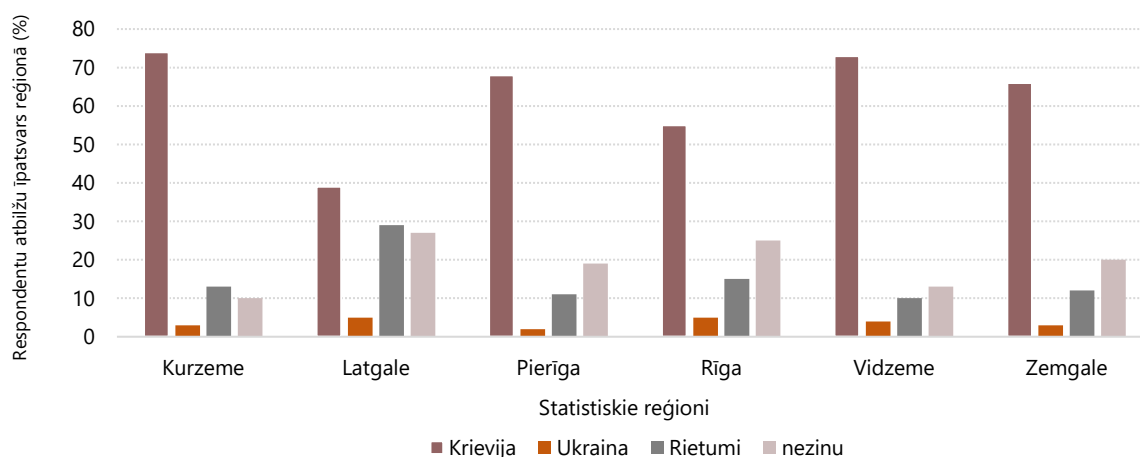

1.d attēls. Atbalsts Ukrainas uzņemšanai ES

1. attēls. Latvijas statistisko reģionu respondentu īpatsvars (%) 2022. gada martā un decembrī, paūžot solidaritāti ar Ukrainu karā pret Krieviju un atbalstot Ukrainas integrāciju eiroatlantiskajās struktūrās

Avoti: [Latvijas Fakti, 2022a](#); [Latvijas Fakti, 2022b](#)

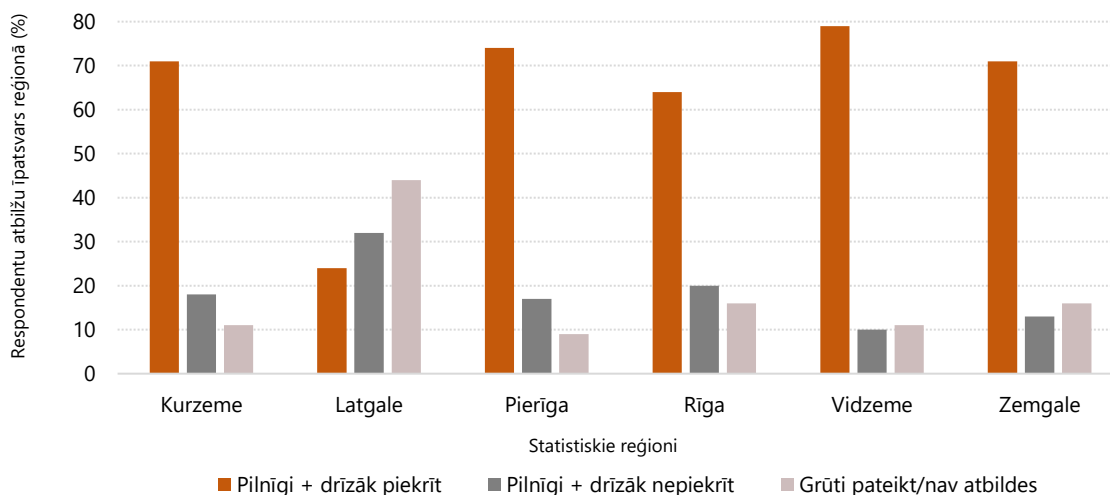
2022. gada vidū Latgales iedzīvotāju uzskati par atbildīgo pusi notikumos Ukrainā visai ievērojami atšķirās no citu Latvijas statistisko reģionu iedzīvotāju uzskatiem. Latgalē Krieviju par vainīgo pusi uzskatīja 39 %, savukārt citos statistiskajos reģionos – vairāk nekā puse respondentu. Konstatēts arī salīdzinoši liels tādu iedzīvotāju īpatsvars, kuri par vainīgo pusi uzskata Rietumus. Latgalē, līdzīgi kā Rīgā, salīdzinoši daudz ir tādu respondentu, kuriem šajā jautājumā nebija viedokļa (2. attēls).

2. attēls. Respondentu īpatsvara (%) sadalījums atbilstoši uzskatam par vainīgo pusi karā Ukrainā 2022. gadā

Avots: [NEPLP, Latvijas fakti, 2023](#)

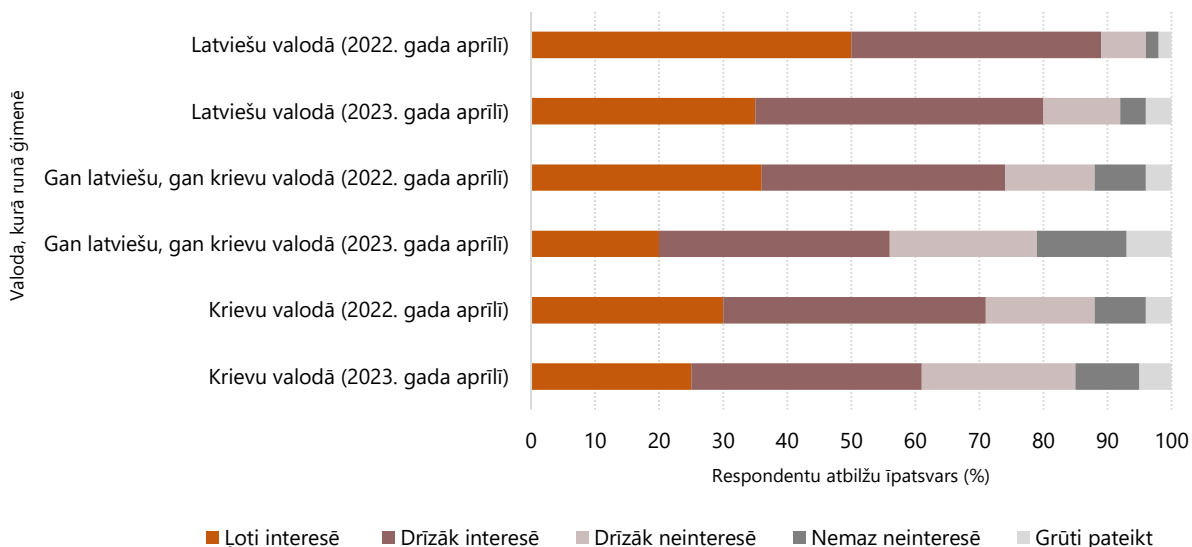
2023. gada jūlijā rādītāji Latgalē iezīmēja krasu kritumu attiecībā uz atbalstu Ukrainai. **Paūžot savu attieksmi pret apgalvojumu "Atbalstīšu Ukrainu līdz tās uzvarai pār Krieviju", Latgalē apstiprinoši atbildēja vien 24 % respondentu,** savukārt citos reģionos dati, kas norāda uz solidaritāti ar Ukrainu, kopumā bija līdzīgi 2022. gada datiem (1. un 3. attēls).

3. attēls. Latvijas statistisko reģionu respondentu viedokļu īpatsvars (%) 2023. gada jūlijā, paūtot attieksmi pret apgalvojumu "Atbalstīšu Ukrainu līdz tās uzvarai pār Krieviju"

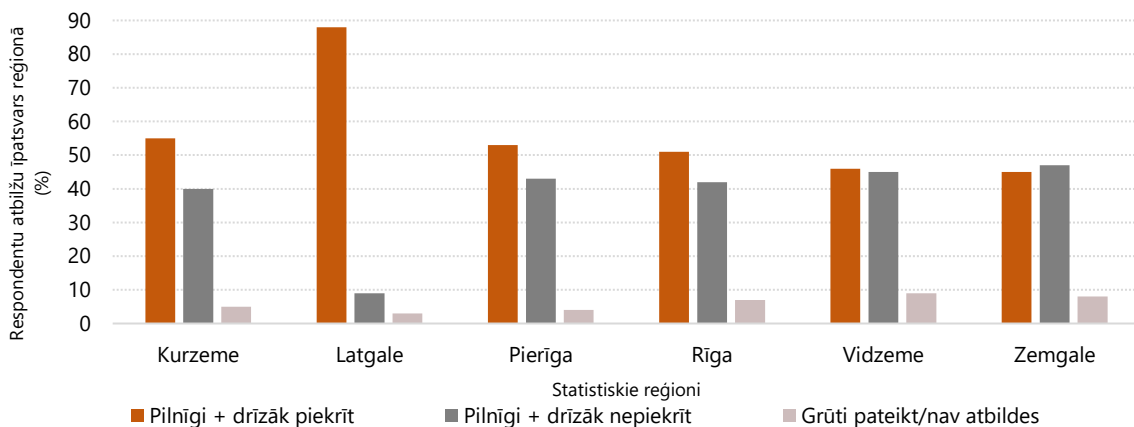
Avots: [Latvijas Fakti, 2023](#)

Kopumā dati rāda, ka visā Latvijas teritorijā interesei par norisēm Ukrainā 2023. gadā (aprīlī) salīdzinājumā ar 2022. gadu ir tendence samazināties visās respondentu grupās neatkarīgi no valodas, kurā runā ģimenē (4. attēls). Savukārt 2023. gada jūlijā 88 % respondentu Latgalē apliecināja nogurumu no ziņām par Krievijas karu Ukrainā, apstiprinot, ka "nevēlas par to neko zināt". Šis rādītājs ir daudz augstāks nekā citviet Latvijā (5. attēls). Turklāt šāda attieksme aplūkojama kontekstā ar sociālekonomisko faktoru radīto fonu specifiski šajā reģionā. Tikai 9 % respondentu Latgalē šajā pašā [aptaujiā](#) apstiprināja, ka būtu gatavi pieciest cenu kāpumu (attieciģi Vidzemē – 64 %, Zemgalē – 48 %, Pierīgā – 42 %, Rīgā – 39 % un Kurzemē – 32 %), lai apstādīnātu karu Ukrainā.

4. attēls. Ieinteresētības pakāpes īpatsvars (%) attiecībā uz norisēm Ukrainā 2022. un 2023. gada aprīlī Latvijas ģimenēs atkarībā no ģimenē lietotās valodas

Avots: [SKDS, Stiftung, 2023](#)

5. attēls. Latvijas statistisko reģionu respondentu viedokļu īpatsvars (%) 2023. gada jūlijā, paūzot attieksmi pret apgalvojumu "Esmu noguris/-usi no ziņām par Krievijas karu Ukrainā, negribu par to neko zināt"

Avots: [Latvijas Fakti, 2023](#)

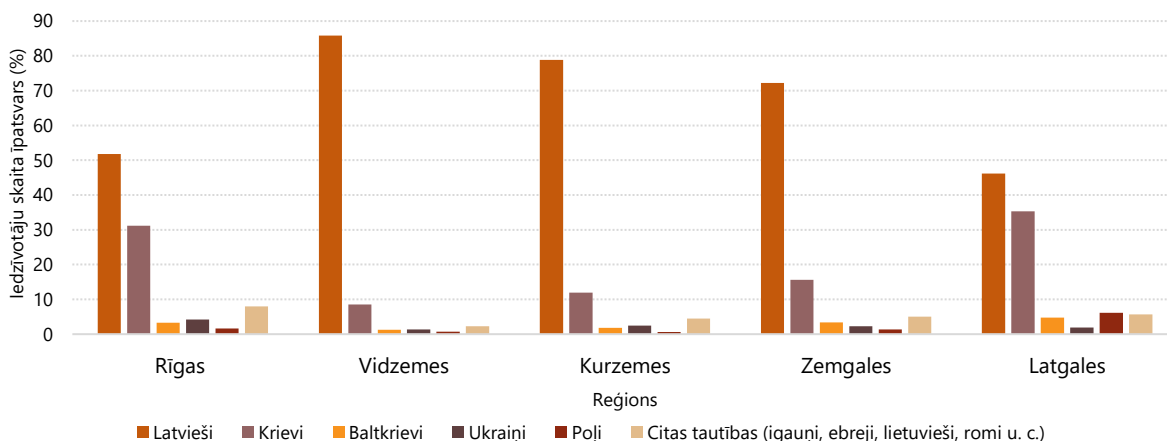
2. Plašsaziņas līdzekļu lietošanas paradumi

Krievijas centieni ietekmēt citu valstu, tostarp Latvijas, informatīvo telpu un no tā izrietošie riski pētnieciskajā diskursā ir daudzu gadu garumā vispusīgi [analizēta](#) problemātika. Krievijas aktivitāšu mērķis saskaņā ar tās atklāti deklarēto ir bijis un aizvien ir noteiktu vērtību nostiprināšana citstarp arī Baltijas valstīs, un tas var radīt nopietnus draudus sabiedrības drošībai, starpvalstu attiecībām, kā arī veselīgai etnolingvistisko grupu savstarpējai uztverei un komunikācijai ([Bolt et al., 2023](#); [Cepurītis et al., 2020](#); [Fridman, 2017](#); [Kovaleva, 2018](#); [Kudors, 2023](#); [Kuzichkin and Hanley, 2021](#); [Lerhis, Grumolte-Lerhe, 2022](#); [Ozolīna, 2016](#); [Racz, 2015](#); [Rožukalne, 2014](#); [VDD, 2022](#)). Apskata turpinājumā ieskicēti vairāki faktori, kas ne tikai raksturo plašsaziņas līdzekļu lietošanas paradumus Latgalē un Latvijā kopumā, bet arī vērtīborientāciju veidošanās un atražošanas kontekstu.

Valodas vide

Valodas vides specifika Latgalē ir [atkarīga](#) gan no demogrāfiskajiem apstākļiem, gan vēsturiskās iedzīvotāju dažādības, un tas viss nosaka pašreizējo realitāti. Latgalē salīdzinājumā ar citiem reģioniem ir lielākais krievu tautības iedzīvotāju īpatsvars – 35,3 % (6. attēls).

6. attēls. Iedzīvotāju skaita īpatsvars (%) iedalījumā pēc tautības reģionos (pēc administratīvi teritoriālās reformas 2021. gadā) 2023. gada sākumā

Avots: [CSP, 2023](#)

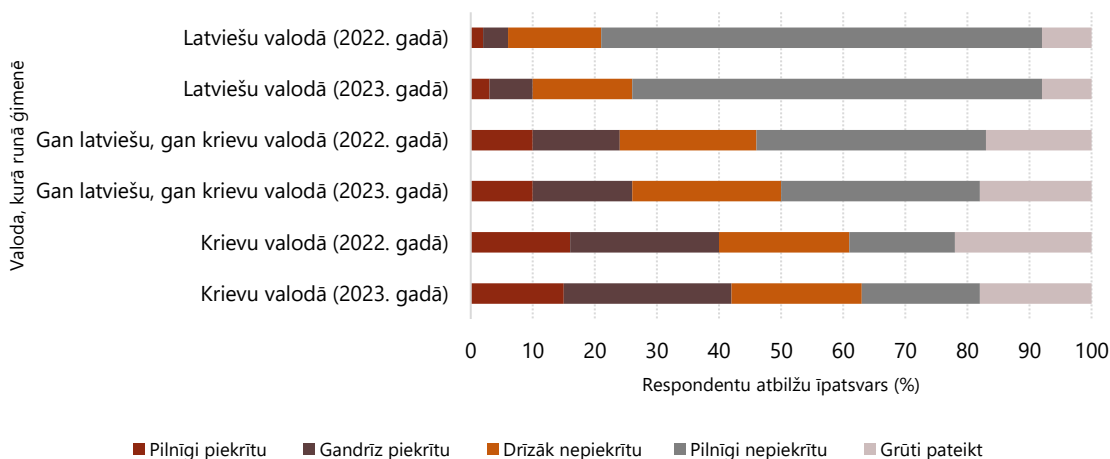
Viens no jaunākajiem Latvijas sabiedriskās domas [pētījumiem](#) apliecina, ka iedzīvotāji dod priekšroku plašsaziņas līdzekļiem tajā valodā, kuru lieto ģimenē. **Līdz ar to krievu valoda Latgalē tiek un pārskatāmā nākotnē, domājams, tiks plaši lietota citstarp arī informācijas ieguvei.** Daugavpils Universitātes mācībspēki savā profesionālajā darbībā guvuši [apstiprinājumu](#) tam, ka arī, piemēram, Daugavpilī dzīvojošie latvieši nereti izvēlas lietot plašsaziņas līdzekļus

krievu valodā pat tajos gadījumos, kad ir pieejama versija latviešu valodā. Līdz ar to valodas vide ir būtisks faktors, kas nosaka plašsaziņas līdzekļu lietošanas paradumus Latgalē. Kaut arī **latviešu valodas prasmes rādītāji Latgalē ir sliktāki nekā citos Latvijas reģionos, tomēr kopumā latviešu valodas prasmes līmenis ir pietiekami augsts, lai neradītu bažas par to, ka valodas prasmju trūkums būtu šķērslis, kas liedz piekļūt informācijai valsts valodā.** Centrālās statistikas pārvaldes veiktā apsekojuma rezultāti liecina, ka Latgalē latviešu valodas kā otrās valodas (valoda, kas apgūta papildus dzimtajai valodai, kuru persona ir apguvusi mājās bērnībā) pratēju [īpatsvars](#) ir 82,1 % (salīdzinājumam – Kurzemes reģionā – 93 %, Rīgā – 92,1 %, Vidzemē – 90,2 %, Zemgalē – 90,1 % un Pierīgā – 88,4 %). Apsekojumā gan ņemts vērā pašnovērtējums, līdz ar to pie valodas pratējiem var būt pieskaitīti gan tādi iedzīvotāji, kas zina dažas frāzes, gan tādi, kas brīvi lieto valodu.

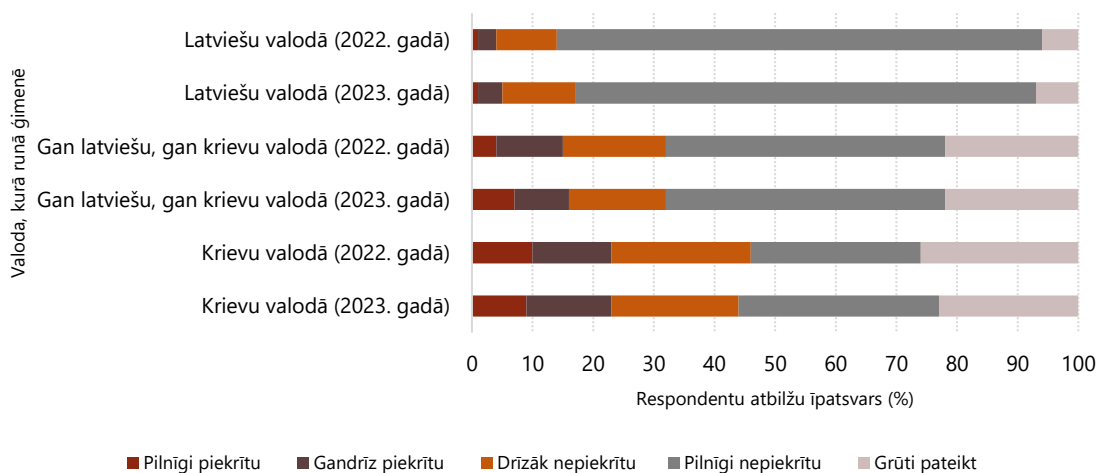
Uzskatu polarizācija pēc ģimenē lietotās valodas

Ģimenē lietotā valoda aizvien ir tas rādītājs, kas nosaka uzskatu polarizāciju starp respondentiem ([Bērzina, 2023](#); [Kantar, 2023](#)). To apstiprina arī socioloģisko aptauju dati gan par visu Latviju, gan specifiski par Latgali. Latvijas informatīvajā telpā izplatītos Krievijas naratīvus vairāk atbalsta tā auditorijas daļa, kura ģimenē lieto galvenokārt krievu valodu (7. un 8. attēls). Šī īpatnība [konstatēta](#) jau pirms vairākiem gadiem.

7. attēls. Latvijas ģimeņu, kurās runā latviešu un/vai krievu valodā, viedokļu īpatsvars (%) 2022. un 2023. gadā jautājumā par to, vai Rietumu valstis un Ukraina apdraud Krievijas drošību

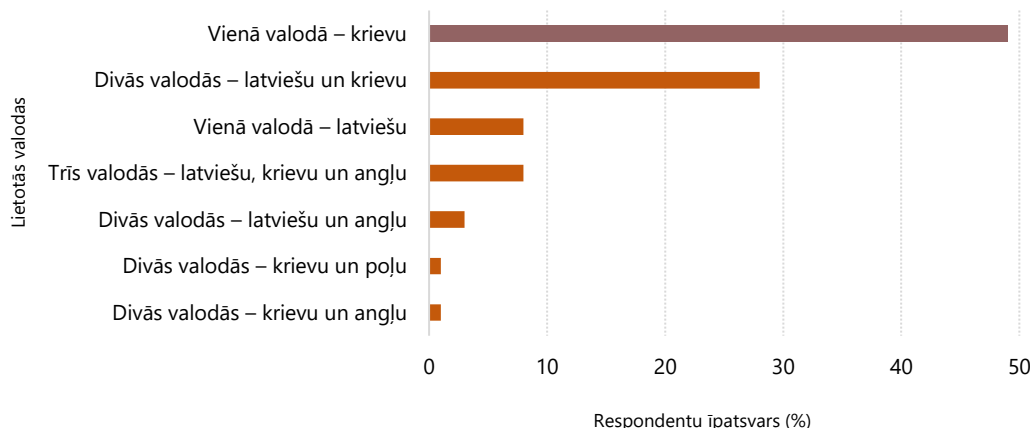
Avots: [Krumm et al., 2023](#)

8. attēls. Latvijas ģimeņu, kurās runā latviešu un/vai krievu valodā, viedokļu īpatsvars (%) 2022. un 2023. gadā jautājumā par to, vai Krievija bija tiesīga pielietot militāru spēku pret Ukrainu, lai novērstu Ukrainas pievienošanos NATO

Avots: [Krumm et al., 2023](#)

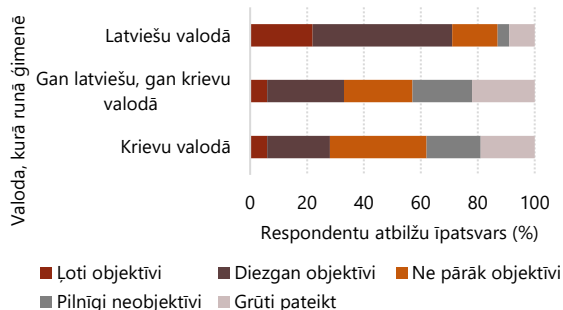
Iedzīvotāji, kuri visbiežāk informāciju iegūst tikai krievu valodā, Latgalē ievērojami izceļas uz pārējo respondentu fona ar pausto pārliecību, ka par konfliktu Ukrainā galvenokārt ir atbildīga Ukraina vai Rietumi (9. attēls). Informācijas ieguves valodu dažādība nozīmē arī to, ka šāds pieņēmums tiek vērtēts ievērojami kritiskāk.

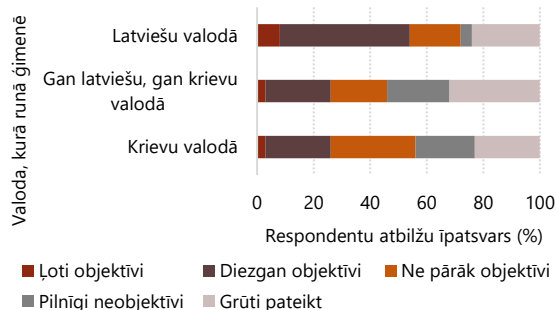
9. attēls. Ikdienā informācijas ieguvei no plašsaziņas līdzekļiem vai citiem informācijas resursiem visbiežāk lietotā valoda, ko minējuši tie respondenti Latgalē, kuri piekrita apgalvojumam, ka par konfliktu Ukrainā galvenokārt ir atbildīga Ukraina vai Rietumi

Avots: [NEPLP, Latvijas fakti, 2023](#)

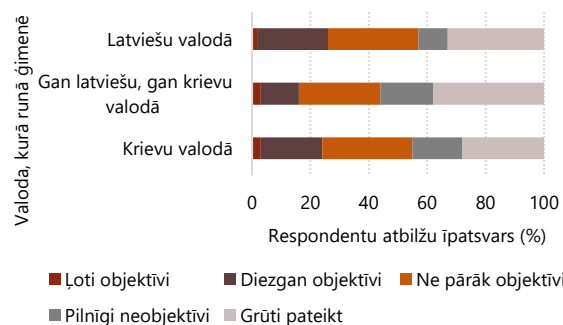
2023. gadā veiktā [aptauja](#) konstatēts, ka **vairāk nekā 53 % to Latvijas iedzīvotāju, kuri ģimenē lieto krievu valodu, uzskata, ka Latvijas sabiedriskie plašsaziņas līdzekļi notikumus Ukrainā atspoguļo “ne pārāk objektīvi” un “pilnīgi neobjektīvi”**. Vienlaikus apmēram tikpat lielā mērā demonstrēta neuzticēšanās gan Krievijas federālajiem plašsaziņas līdzekļiem, gan Krievijas neatkarīgajiem/opozīcijas plašsaziņas līdzekļiem, kā arī Rietumu plašsaziņas līdzekļiem (10. attēls).

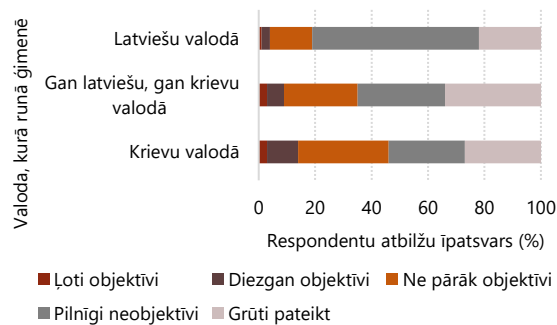
10.a attēls. Latvijas sabiedriskie plašsaziņas līdzekļi (t. i., LTV un Latvijas Radio)

10.b attēls. Rietumu plašsaziņas līdzekļi

10.c attēls. Krievijas neatkarīgie/opozīcijas plašsaziņas līdzekļi

10.d attēls. Krievijas federālie plašsaziņas līdzekļi, piemēram, Krievijas valsts televīzija

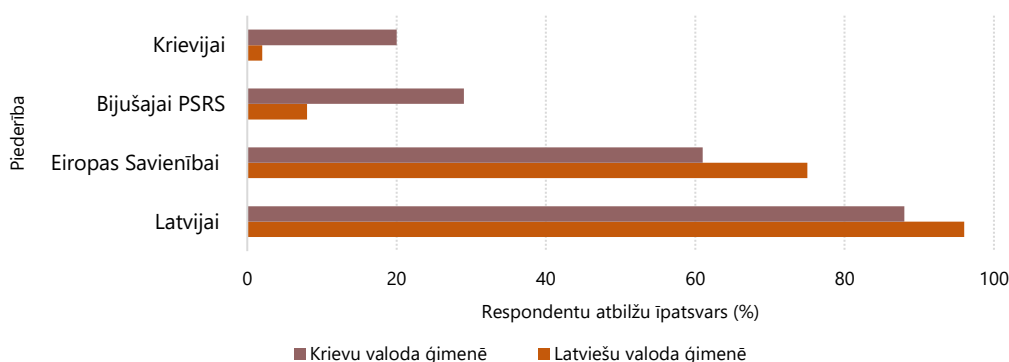
10. attēls. Respondentu īpatsvars (%) atkarībā no ģimenē lietotās valodas, vērtējot, cik objektīvi attiecīgie plašsaziņas līdzekļi atspoguļo notikumus Ukrainā

Avots: [SKDS, Stiftung, 2023](#)

Ģimenē lietotā valoda un politiskā atsvešinātība

Jāatzīmē fakts, ka tie **Latvijas iedzīvotāji, kas ģimenē lieto galvenokārt krievu valodu, vienlaikus jūtas arī lielākā mērā politiski atsvešināti**. Šī situācija ir veidojusies vairāku gadu desmitu laikā un ir Latvijas akadēmiskajā vidē daudz pētīts fenomens. Habilitētā zinātnieci doktore Ilga Apine šajā kontekstā paudusi tēzi, ka Latvijas kultūra un vēsture lielai daļai krievvalodīgo Latvijas iedzīvotāju palikusi sveša arī pēc PSRS sabrukuma, turklāt šī iedzīvotāju daļa savu identitāti veidojusi uz padomju un Krievijas vērtību sistēmas pamata. 2022. gadā veiktā iedzīvotāju [aptauja](#) liecina, ka nostalgija pēc pagātnes aizvien ir aktuāla – dati krievvalodīgo ģimenēs uzrāda piederību gan mūsdienu Krievijai (20 %), gan vēl lielākā mērā – bijušajai PSRS (29 %). Tas norāda, ka saikne ar Krieviju šai iedzīvotāju daļai ir balstīta ne tik daudz aktuālajā politikā, cik pagātnē. Vienlaikus jānorāda, ka 88 % krievvalodīgo jūtas piederīgi Latvijai (11. attēls).

11. attēls. Respondentu īpatsvars (%) atkarībā no ģimenē lietotās valodas, vērtējot savu piederību Krievijai, bijušajai PSRS, ES un Latvijai

Avots: [Bērziņa, 2023](#)

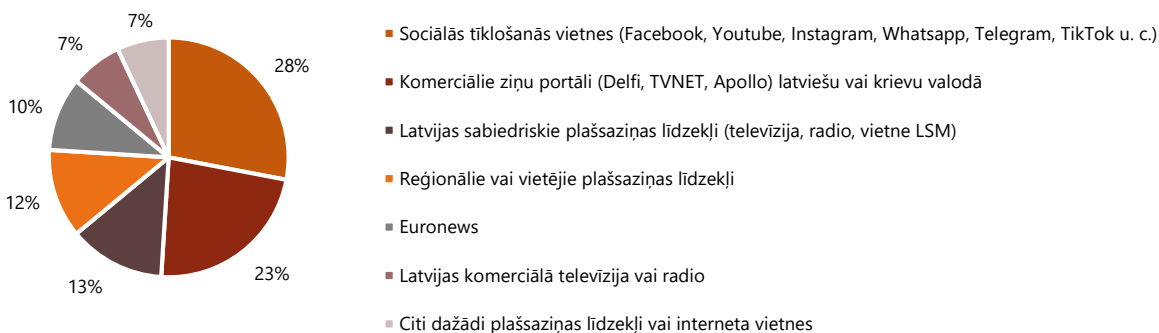
Latvijas krievu sociālajā atmiņā figurē un to vērtītorientāciju veidošanā nozīmīgi ir tādi elementi kā padomju vēsture un citstarp arī noteiktu vēstures notikumu falsifikācija (prizma, caur kuru Baltijas tautas tiek uzlūktas kā nacionālistiskas un fašistiskas), padomju režīma izvērtējuma trūkums un centieni nivelēt tā īstenotos noziegumus. **Vēsture un citi krievvalodīgo iedzīvotāju atmiņas un uzskatu mobilizācijas instrumenti aizvien tiek mērķtiecīgi lietoti kā ietekmes rīks, izmantojot dažādus kanālus** ([Juurvee et al., 2020](#); [Kudors, 2014](#); [Lerhis, Grumolte-Lerhe, 2022](#); [Valtenbergs u. c., 2018](#); [Zelče 2014](#)). Pētnieki norobežojošo līniju noārdīšanu starp krievvalodīgo atmiņas kopien un latviešu atmiņas kopien savulaik prognozēja kā ilgstošu procesu ([Sherlock, 2007](#); [Zelče, 2014](#)), kas, domājams, vēl aizvien nav noslēdzies.

Izaicinājums sasniegt un uzrunāt noteiktu auditorijas daļu

Lietpratēji, analizējot 2022. gada oktobrī veiktās iedzīvotāju aptaujas rezultātus, pauž [viedokli](#), ka aizliegums izplatīt Krievijā reģistrētās televīzijas programmas ir mazinājis Krievijas ietekmi Latvijas informatīvajā telpā. Dati liecina par to, ka Krievijas valsts kontrolēto plašsaziņas līdzekļu patēriņš ir samazinājies aptuveni četras reizes un ka arī uzticēšanās tiem ir salīdzinoši zema. 2023. gada vidū Latgalē tikai 7 % respondentu norādīja, ka [uzticas](#) Krievijas valsts plašsaziņas līdzekļos sniegtajai informācijai par karu Ukrainā. Tomēr jāņem vērā, ka, piemēram, respondenti Latgalē, kuri par kara izraisīšanu vaino Ukrainu vai Rietumus, ikdienā lieto arī Latvijas sabiedriskos plašsaziņas līdzekļus, lai gan mazākā mērā nekā informāciju no sociālās tīklošanās vietnēm vai komerciālajiem ziņu portāliem (12. attēls). Tātad Krievijas izplatītie naratīvi ir noturīgi iesakņojušies noteiktas iedzīvotāju daļas uzskatos neatkarīgi no plašsaziņas līdzekļiem, kuru saturu tie patērē. Daži no respondentiem nosaukuši, piemēram, šādu ikdienā visbiežāk lietoto informācijas resursu [kombināciju](#):

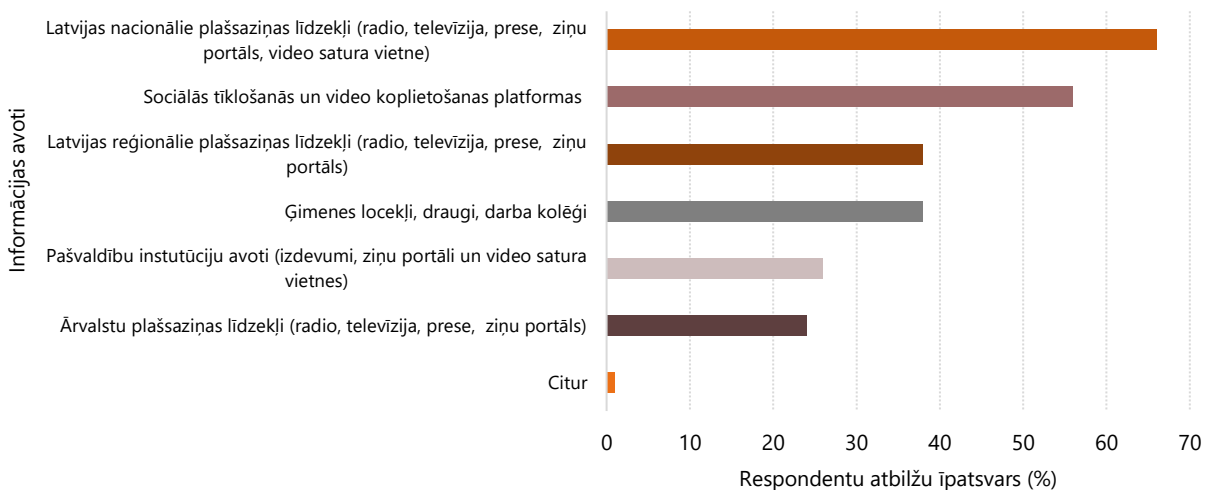
- ✓ internets (neprecizēts), LTV1 un TV3;
- ✓ LSM.lv, Euronews, MK Latvija;
- ✓ LSM.lv, Delfi.lv, TV3 ziņas.

12. attēls. Ikdienā visbiežāk lietoto plašsaziņas līdzekļu vai informācijas avotu īpatsvars (%), ko minējuši tie respondenti Latgalē, kuri piekrita apgalvojumam, ka par konfliktu Ukrainā galvenokārt ir atbildīga Ukraina vai Rietumi

Avots: [NEPLP, Latvijas fakti, 2023](#)

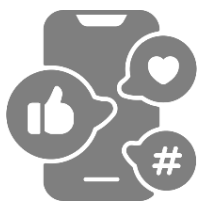
2023. gada vidū veiktais pētījums [atklāj](#), ka kopumā Latvijas iedzīvotāji informāciju un jaunumus par aktuālajiem notikumiem Latvijā un pasaulē visbiežāk ieguvuši no Latvijas nacionālajiem (sabiedriskajiem un komerciālajiem) plašsaziņas līdzekļiem (73 %), taču retāk šos avotus izmantojuši Latgales iedzīvotāji (66 %) (13. attēls).

13. attēls. Latgales respondentu visbiežāk lietoto plašsaziņas līdzekļu vai informācijas avotu īpatsvars (%) informācijas par notikumiem Latvijā un pasaulē iegūšanai

Avots: [TNS Latvija, 2023](#)

Plašsaziņas līdzekļu lietojums un tajos atspoguļotā informācija, tās ietvars un uzsvāri nav viennozīmīgi saistāmi ar auditorijas attieksmi, vērtīborientācijām un uzskatiem. Tomēr plašsaziņas līdzekļi ilgākā laika posmā atstāj paliekošas sekas (tā dēvētā "[kultivācijas teorija](#)"). Var runāt par **noteiktu auditorijas daļu, kurai ir tieksme meklēt tādu informāciju, kas apstiprina tai jau esošo pasaules redzējumu, kas savukārt ir ticis mērķtiecīgi kultivēts gadu desmitiem**. Tam citstarp [piekrīt](#) arī Latgalē strādājošie Latvijas žurnālisti. 2022. gadā fokusgrupu diskusijā veiktais pētījums [atklāj](#), ka cittautieši Latgalē, norādot uz viedokļu daudzveidību kā būtisku faktoru plašsaziņas līdzekļa izvēlē, vienlaikus demonstrē vēlmi "definēt, ko iekļaut un ko izslēgt no diskusijas atkarībā no viedokļa". Ir iedzīvotāji, kuri saskaņā ar diskusijā pausto izvairās no viedokļiem, kurus neatbalsta. Jāņem vērā, ka ir arī tāda auditorijas daļa, kuru varētu būt problemātiski sasniegt un uzrunāt ar jebkādiem paņēmieniem. Līdz ar to **maz ticams ir pieļāvums, ka ilgtermiņā veidojušās attieksmes varētu būtiski ietekmēt īstermiņa risinājumi (piemēram, piekļuves ierobežošana noteiktiem plašsaziņas līdzekļiem)**, lai gan šādam solim var būt pozitīvas sekas ilgākā laika posmā. Bez ievēribas nebūtu atstājams arī nereti paustais arguments, ka Krievijas plašsaziņas līdzekļi tiek lietoti galvenokārt izklaidei un līdz ar to šeit it kā nav pamata bažām. Pētnieki ir guvuši pārliecinošu apstiprinājumu tam, ka arī [humors](#) var tikt un tiek izmantots propagandas mērķiem, ja tas sasniedz plašu auditoriju un ietekmē tās emocionālo reakciju uz noteiktiem jautājumiem.

Sociālās tīklošanās un video koplietošanas platformas informācijas ieguvei un izplatīšanai

Valsts Drošības dienesta (VDD) veiktajā [analīzē](#) par situāciju visā Latvijas teritorijā secināts, ka **pēc Krievijas televīzijas kanālu un tīmekļvietņu pieejamības ierobežošanas pasākumiem bija vērojams attiecīgā satura patērētāju intereses pieaugums par mazāk regulētām un neregulētām platformām** (*TikTok, Telegram*). Tās, saskaņā ar VDD [skaidrojumu](#), sniegušas gan šķietamu anonimitātes sajūtu, gan arī iespēju Krievijas propagandas ietekmē izveidotajā pasaules redzējumā ilgstoši dzīvojušajiem Latvijas iedzīvotājiem "atražot" Krievijas kara propagandu. Platformās fiksētajos ierakstos demonstrēts atbalsts karam Ukrainā un attaisnoti Krievijas veiktie kara noziegumi, turklāt šādu ierakstu skaits ir bijis visai liels. Profili, kuros pausta šāda nostāja, pulcēja ap sevi sekotājus ar līdzīgiem uzskatiem, un tas savukārt nodrošināja atbalstu Krievijas kara propagandas izplatīšanai. Kopumā Latvijas krievvalodīgie iedzīvotāji vairāk [uztīcas](#) ziņu portāliem un video satura vietnēm.

2023. gada vasarā veiktā pētījuma dati [atklāj](#), ka Latvijā kopumā vairāk nekā puse iedzīvotāju (57 %) informāciju par notikumiem Latvijā un pasaulē iegūst sociālajos plašsaziņas līdzekļos, un Latgalē tādu iedzīvotāju ir ap 56 %. Daļa iedzīvotāju sociālās tīklošanās vietnes (*Facebook, TikTok* u. tml.) izmanto arī kā ērtu rīku interesējošās informācijas iegūšanai – sekojot nacionālo plašsaziņas līdzekļu profilos un kanālos publicētajai informācijai. Pastāv liela iespējamība, ka šie lietotāji **interneta vidē varētu saņemt arī tendenciozu informāciju, piemēram, tādu, kas atlasīta ar īpašu algoritmu palīdzību**. Vēl aizvien samērā neliela iedzīvotāju daļa apzinās dažādu [manipulatīvo tehniku](#) lietojumu tiem piedāvātās informācijas atlasē. Proti, uz jautājumu "Vai Jūs esat dzirdējis par sociālo mediju algoritmiem, kas, balstoties uz lietotāja uzvedības vēsturi, grupē un piedāvā to, kādas publikācijas redz lietotāji?" apstiprinoši 2022. gada vidū atbildēja 31 % no tiem Latgales respondentiem, kuri karā vairo Ukrainu vai Rietumus. No visas minētās grupas 18 % respondentu šādas algoritmu sistēmas vērtēja kā noderīgas lietotājam, bet 20 % respondentu [atbildēja](#) noliedzot (62 % atbildēja "Nezinu/nav atbildes"). Šī tendence ir sevišķi satraucoša, ņemot vērā tā dēvēto [atbalss telpas](#) efektu. Proti, šajos plašsaziņas līdzekļos lietotājs atrodas vidē, kur sastopas tikai ar vienpusīgu informāciju vai viedokļiem, kas pastiprina viņa paša pārliecību.

Fakts, ka sociālās tīklošanās vietnes ir viens no Krievijas lietotajiem kanāliem dezinformācijas un propagandas izplatīšanai un ka šīm vietnēm ir ievērojama loma tā dēvētajās [hibridstratēģijās](#), tiek sistemātiski [konstatēts](#) jau daudzu gadu garumā. Pētījumi apliecina, ka liela daļa auditorijas Latgalē pret savu plašsaziņas līdzekļu repertuāru mēdz izturēties pasīvi un distancēti, ļaujoties uz algoritmiem informācijas filtrēšanā. Kā "filtrs" mēdz kalpot arī draugi, kolēģi un ģimenes locekļi, turklāt pierobežas senioru prasmes lietot plašsaziņas līdzekļus ir vājas ([Kurcalte u. c., 2022; Zujāne, 2021](#)). VDD [prognozē](#), ka arī turpmāk Krievijā radīto propagandas audiovizuālo saturu auditorija Latvijā patērēs, izmantojot sociālās tīklošanās vietnes un video koplietošanas platformas. Arī pētījuma dati [apliecina](#) – krievvalodīgā auditorija TV un video satura skatīšanai biežāk izmanto, piemēram, *YouTube* video platformu nekā nacionālos televīzijas kanālus. Tādējādi arī turpmāk **liela uzmanība būtu jāvelta aktivitātēm, kas vērstas uz Krievijas propagandas ierobežošanu interneta resursos, citstarp apzinot ārvalstu pieredzi**.

Drošības jomas lietpratēji, lai mazinātu Latvijas sabiedrības polarizāciju, ko pastiprinājis karš Ukrainā, [rekomendē](#) intensīvāk īstenot Latvijas stratēģisko komunikāciju par Latvijas ārpolitiku, valsts vēsturi, kā arī starptautisko drošības politiku, mērķējot to krieviski runājošajai Latvijas auditorijai. Izvēloties ievērot šādu rekomendāciju, jāapsver arī piemērotākie kanāli komunikācijas īstenošanai. Joprojām pastāv tehniski ierobežojumi uztvert Latvijas televīzijas un Latvijas radio programmas, savukārt Baltkrievijas un Krievijas kanāli ir redzami labā kvalitātē. Uz šo problēmu [norāda](#) arī paši iedzīvotāji, identificējot iemeslus tam, kādēļ pierobežas iedzīvotāji maz izmanto Latvijas žurnālistu veidotu saturu, un uzsverot citstarp papildu investīciju nepieciešamību sakaru torņu izbūvei pierobežā. **Interesi par vietējiem plašsaziņas līdzekļiem krievu valodā 2022. gada vidū kopumā [pauza](#) gandrīz puse (42 %) aptaujāto Latvijas iedzīvotāju**, cittauniešu grupā (krievi, baltkrievi, ukraiņi, poļi) – trīs ceturtdaļas aptaujāto.

Ilggadēja pašvaldību sadarbība ar Krieviju

Noteiktu vērtīborientāciju stimulācijas kontekstā Latgales reģionā jāaplūko arī pašvaldības. [Konstatēts](#), ka, piemēram, Daugavpils un Rēzeknes pašvaldības sadarbojušas ar Krieviju, īstenojot Krievijas interesēm atbilstošas iniciatīvas. Arī **šāda sadarbība ir faktors, kas daudzu gadu garumā sniedzis ieguldījumu Krievijas tēla normalizēšanā reģiona iedzīvotāju acīs**. Izpētē [secināts](#), ka abās minētajās pašvaldībās bijusi nekritiska pieeja Krievijas

iniciatīvām, un pietiekama uzmanība nav veltīta tam, ka Krievija "tautiešu politikas", izglītības, kultūras un tā dēvētās ārpolitikas humanitārās dimensijas aktivitātes savos ārpolitikas dokumentos minējusi kā rīku valsts ārpolitisko un nacionālo interešu veicināšanai. Tādējādi attiecības ar kaimiņvalsti minētajās jomās uzskatāmas par politizētām un šis fakts abās minētajās Latvijas pašvaldībās nav bijis pienācīgi novērtēts. Šajā kontekstā dažādām iesaistītajām pusēm (Latvijas publiskās valsts varas institūcijām, plašsaziņas līdzekļiem, muzejiem, arhīviem un bibliotēkām, nevalstiskajam sektoram un citiem dalībniekiem) jau iepriekš [rekomendēts](#) rast sistēmiskus risinājumus tam, lai ar dažādu iesaistīto pušu palīdzību tiktu panākts augstāks pašvaldības vadības informētības līmenis attiecībā uz riskiem, kas var izrietēt no sadarbības ar Krieviju.

Reģionālo plašsaziņas līdzekļu faktors informācijas sniegšanā iedzīvotājiem

Nemot vērā Latgales reģiona īpašo mērķa statusu saistībā ar dažādiem hibrīdapdraudējumiem, attiecīga [satura veidošana](#) šā reģiona iedzīvotājiem ir sevišķi būtiska. Satura veidošanas un satura dažādības problemātika jau vairākus gadus tiek minēta starp tiem iemesliem, kuru dēļ vietējais saturs un jo sevišķi sabiedrisko plašsaziņas līdzekļu piedāvājums ne vienmēr šķietis pievilcīgs. Šis piedāvājums auditorijai nereti šķiet garlaicīgs un atsvešināts no reģiona

iedzīvotāju ikdienas pieredzes. Tāpat trūkstot satura par iedzīvotājus interesējošām tēmām un Latgale nereti tiekot atainota neglaimojošā veidā ([Kaļva-Minina, 2021](#); [Kuzmina, 2023](#); [Latvijas Fakti, 2023](#); [Saulītis, 2023](#)). 2022. gadā valsts mērogā veikta [pētījumā](#) iedzīvotāji kā reģionālo plašsaziņas līdzekļu priekšrocības iepretī nacionālās nozīmes plašsaziņas līdzekļiem minējuši, piemēram, "detalizētāku un konkrētās vietas iedzīvotājiem svarīgu informāciju", mērķtiecīgi veidotu informāciju, orientējoties uz vietējiem iedzīvotājiem aktuālo un interesējošo tēmu loku. Iedzīvotāji aptaujā norādījuši arī uz to, ka **reģionālie plašsaziņas līdzekļi ir nozīmīgs kanāls informācijas par aktualitātēm valstī un pasaulē ieguvei**. 2023. gada pirmajā pusē Latgalē un Vidzemē respondenti ievērojami biežāk nekā citos Latvijas reģionos [norādījuši](#), ka informāciju par aktuālajiem notikumiem Latvijā un pasaulē iegūst tostarp no reģionālajiem plašsaziņas līdzekļiem, savukārt mazāk nekā citviet šim mērķim tiek izmantoti Latvijas nacionālie plašsaziņas līdzekļi (sk. arī 13. attēlu).

Jau līdz šim [pētījumos](#) ir akcentēta nepieciešamība meklēt veidus, kā veicināt Latgales plašsaziņas līdzekļu satura konkurētspēju iepretī kaimiņvalstu plašsaziņas līdzekļu saturam, kā arī norādīts uz tādiem atbalsta pēctecību kavējošiem soļiem kā, piemēram, finansējuma mērķprogrammāmu pārtraukšana. Mediju atbalsta fonda programmu ietvaros kopš 2020. gada tiek veidoti atsevišķi konkursi nacionāla un reģionāla mēroga plašsaziņas līdzekļiem. Reģionālo mediju programma ik gadu paredz atsevišķu finansējuma kategoriju tieši Latgales reģiona plašsaziņas līdzekļiem. 2023. gadā programmā "Reģionālo, vietējo un diasporas mediju atbalsta programma" kopējais pieejamais finansējums bija 1 583 025,93 euro. No tiem 232 071,57 euro sadalīti Latgales reģiona plašsaziņas līdzekļiem, tai skaitā Latgales reģiona elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem –139 129,02 euro un Latgales reģiona preses izdevumiem un tīmekļvietnēm – 92 942,55 euro ([Spalina, 2023](#)). 2022. gadā tika īstenota Mediju atbalsta fonda [programma](#) "Atbalsts Latgales reģiona mediju ziņu un informatīvi analītiskā satura radīšanas kapacitātes stiprināšanai", kuras centrālais mērķis bija pastiprināti nodrošināt Latgales reģiona iedzīvotājiem aktuālu un precīzu informāciju par Krievijas Federācijas iebrukumu Ukrainā. 2023. gadā finansējums šādam mērķim vairs nebija paredzēts. Savukārt 2023. gadā "Reģionālo, vietējo un diasporas mediju atbalsta programmā" bija izdalīta atsevišķa kategorija "Latgales reģions".

Atsauces

Kudors, A., 2023. *Russia and Latvia. A Case of Sharp Power*. New York: Routledge.

NEPLP, Latvijas fakti, 2023. Npublicētie dati, kas sagatavoti tirgus un sociālo pētījumu centra "Latvijas Fakti" ziņojumam "Pētījums par Latvijas iedzīvotāju medijpratību un mediju satura lietošanas ieradumiem", 2022. gada jūlijs–augusts. Elektroniskā sarakste "Pētījums par mediju lietošanas paradumiem" ar Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes priekšsēdētāja vietnieci Aurēliju Ievu Druvieti, 23.01.2023.

Racz, A., 2015. Russia's "Hybrid war": Geographic and operational limitations. In: Sprūds, A., Bukovskis, K., eds., *Riga Conference Papers 2015: Towards Reassurance and Solidarity in the Euro-Atlantic Community*. Riga: LIIA, pp. 111–119.

SKDS, Friedrich Ebert Stiftung, 2023. *Russian speaking Latvian residents' views on current events, narratives and the war in Ukraine. Survey of Latvia's population, April 2023.*

Sherlock, T., 2007. Destroying a settled past, creating an uncertain future. In: *Historical Narratives in the Soviet Union and Post-Soviet Russia*. New York: Palgrave Macmillan, pp. 149–185.

Spaliņa, D. 2023. Elektroniska sarakste ar Sabiedrības integrācijas fonda Sekretariāta direktores vietnieci – Pilsoniskās sabiedrības atbalsta departamenta direktori Daci Spaliņu, 09.11.2023.

Tirgus un sociālo pētījumu centrs "Latvijas Fakti" (Latvijas Fakti), 2022b. Pētījums par sabiedrībā aktuāliem jautājumiem. Sabiedriskās domas aptauja. 2022. gada decembris.

Darba noformējumā izmantoti attēli no tīmekļvietnes <https://www.flaticon.com/>.

Pārpublicēšanas, citēšanas vai citādas izmantošanas gadījumā atsauce uz apskatu, tā autorēm un Latvijas Republikas Saeimu ir obligāta. Nekomerčiālos nolūkos apskatu drīkst pārpublicēt vai citādi izmantot bez īpašas saskaņošanas ar Latvijas Republikas Saeimu un apskata autorēm.

Latvijas Republikas Saeima un apskata autores nav atbildīgas par apskatā iekļautās informācijas tālāku izmantošanu un tās radītajām sekām.

Apskats neatspoguļo Latvijas Republikas Saeimas kā likumdevēja viedokli.

Visas mantiskās tiesības uz apskatu pieder Latvijas Republikas Saeimai.

ISBN 978-9934-598-65-4